

Evangelický kostel v Kutné Hoře

Z dějin kostela (Od stavby k přítomnosti)

Přes svou výraznou husitskou a později stále více lutersky, ba až kalvínsky orientovanou **evangelickou minulost** (koncem 16. a začátkem 17. století), byla Kutná Hora po Bílé hoře postupem času docela pokatoličtěna. Nevíme ani, kolik - spíše jednotlivců než rodin - se po Tolerančním patentu (1781) přihlásilo k evangelickému náboženství. Evangelíci v Kutné Hoře a okolí patřili až do roku 1827 k reformovanému sboru v Močovicích. Onoho roku ustavený sbor v Libenicích zahrnul i kutnohorské evangelíky. Těch postupně ve městě a nejbližším okolí přibývalo (kolem 1870 asi 160).

Roku 1869 se oslav 500 let od narození M. Jana Husa zúčastnilo několik hostů z Anglie a Skotska. V doprovodu kolínského faráře Čenka Duška navštívili také Kutnou Horu. Jeden z nich, **Dr Alexandr Moody Stuart**, farář v Edinburgu a moderátor skotské svobodné církve, byl stržen mučednictvím několika tisíc Husových stoupenců naházených do kutnohorských šachet před tím, než byla Kutná Hora dobyta Pražany (1421) a stala se husitským městem (natrvalo 1424).

Zásluhou Dr Moody Stuarda bylo podporováno vyučování evangelického náboženství na kutnohorských školách (1874-79). Když si kutnohorští evangelíci zřídili 1884 filiální sbor (při farním sboru v Libenicích) a začali pomýšlet na postavení kostela, mohli se stavby odvážit právě i díky nové **pomoci ze Skotska**, opět zprostředkované Dr Moody Stuartem. Během několika let došly sboru ve splátkách dary přesahující částku 12 tisíc zlatých

Pomoc docházela i po smrti Dr Moody Stuarda (1898), jemuž sbor nechal z vděčnosti na podnět dalšího z příznivců, J. Macdonalda z Edinburgu, na podzim 1899 v předsíni chrámu zasadit **desku s latinským nápisem** Jeho český překlad zní:

„ Na památku Alexandra Moody Stuarda, doktora bohosloví,
slovutného služebníka slova Božího v Edinburgu, velikého přítele naší vlasti a
církve. “

Hned po ustavení filiálního sboru rozhoduje sborové shromáždění vyhlásit sbírku dobrovolných darů formou úpisů na subskripční listinu. Upsaná částka činila 8 771 zlatých.

Protože se ve městě projevovaly snahy znemožnit stavbu evangelického kostela, **zakoupil kurátor** (filiálního) sboru Josef Procházka z Přítoky dne 23.5.1884 **na své jméno** ve veřejné dražbě „za nejvyš podanou částku 8 625 zlatých“ tzv. Hanlův dům čp. 308 nedaleko středu města. Sborové shromáždění s tím 28.9.1884 „vyslovuje úplnou spokojenost a schvaluje i žádá, aby koupený dům byl převeden v majetek Sboru“.

Tento dům čp. 308 zakoupený „v ulici jdoucí k bráně Klášterské k vybudování modlitebny a fary, sám o sobě stojící s zahradou“ byl „za starodávna jmenovaný Nouzovský

podle majetníka (1554), nověji nazývaný Matoušovský (1591)“ (in: Fiala-Jäger-Laninger, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, Kutná Hora 1931).

Knihovní převod se uskutečnil až 'Smlouvou trhovou mezi J.Procházkou a Reformovaným sborem v Hoře Kutné' ze dne 13.7.1886, kdy již - po počátečním úmyslu buď upravit modlitebnu uvnitř koupené či získat jinou, vhodnější budovu nebo pozemek - se sbor rozhodl a 29.3.1886 usnesl „stavěti **modlitebnu novou** při domě čp. 308, a sice ještě letos. Náklad stavby ať nepřevyší 10 tisíc zlatých“.

Stavba kostela se uskutečnila až v roce následujícím, od května do prosince 1887. Odklad způsobily nevyhovující předložené plány. Stavělo se pak podle nového plánu známého pražského stavitele architekta *Františka Buldry* (1.4.1851-21.12.1926), původem z Kaňku. Stavba byla zadána místnímu staviteli J.Procházkovi, který ji během půl roku dokončil „až na klíč“. Jedině odklad sestavení varhan firmou Tuček až na dobu po vymalování znemožnilo otevření kostela již v prosinci 1887.

Slavnostní **otevření kostela** se konalo v neděli 8. ledna 1888. „Posvěcující řeč a modlitbu vykonal superintendent reformované církve české Jan Veselý z Kláštera na základě Římanům 1,16: 'Nestydím se za evangelium Kristovo; moc zajisté je k spasení každému věřícímu.' Uvnitř chrámu kázal o kutnohorský sbor tolik se zaslouživší kolínský farář Č.Dušek na text Matouš 21,12n; před chrámem pak - přes nepříteliš příznivý čas - semtěšský farář Pelíšek ..' To vše za velké účasti domácích z Kutné Hory a Libenic, četných hostů z okolních sborů a pozvaných městských hodnostářů a zástupců korporací.

„Členové sboru si byli vědomi, že se nemohou odvážit ke stavbě, která by se i jen zdaleka řadila k velkolepým chrámům, které Kutné Hoře pozůstaly ze slavných dob: při malých prostředcích mohla býti postavena jen budova skrovná, bez věže a zvonů. Avšak projektant Buldra stavbu přece vyřešil tak, aby svým slohem, částečně řeckým, vyjadřovala svůj zvláštní ráz a evangelickou církev v městě s tolika nádhernými pomníky minulosti slušně reprezentovala.“ I nápis v průčelním štítě '**Památce mučedníků kutnohorských**' odkazuje k slavné - i temné zároveň - husitské minulosti města.

Sbor získal místo ke shromažďování celkovým nákladem 12 431 zlatých. I v dalších letech po osamostatnění sboru roku 1891 trvala přízeň skotských přátel. Ale i členové sboru projevovali štedrou obětavost. **Varhany** (tehdy šestirejstříkové) v ceně 600 zlatých byly zaplacený z nové mimořádné sbírky.

Původní teplovzdušné **vytápění** kamny ze sklepení chrámu jediným otvorem ve střední uličce před stolem Páně (dosud je v podlaze zachován) se neosvědčilo. V kamenné prostore kostela se srážela vodní pára na chladných zdech i dřevěných lavicích, takže od vánočních svátků 1896 se od vytápění upustilo (spousta vlhkých sazí tehdy pronikla do chrámu). Teprve po instalování kamen typu Musgrave roku 1902 lze kostel vytápět na přijatelnou teplotu. Tato kamna stále používáme, i když jen příležitostně.

První větší opravu doznal chrám již roku 1892. Stropní trámy doléhající na římsy způsobovaly odpadávání omítky. Ač důkladná prohlídka neshledala, že by byl nedostatek vazebných trámů, byl „kvůli úplné bezpečnosti a upokojení myslí chrámový strop opatřen“ dalšími čtyřmi příčnými trámy. Čtverce, které vytváří kazetový strop, byly zespodu polepeny papírovými tapetami. „Současně byla spravena trhlina na kruchtě pod varhanami vtažením dvou kolejnic a opraveny římsy“. Nově byly upevněny - patrně plechové - **hvězdy**, připevněné na stropě a vytvářející tak v této době představu hvězdného nebe.

Při havarii topení o vánocích 1896 malba kostela „byla těžce poškozena“. K novému vymalování chrámu došlo při první celkové opravě budovy roku 1900. Patrně tehdy byly poprvé umístěny na volné plochy zdí v průčelí a podél lavic **biblické verše**. „Stavitelem Č.Dajbychem byla restaurována fasáda chrámu, pořízeny nové žlaby, opraveny střechy na kostele i faře“ (postavené roku 1893 jako přízemní budova kolmo na stavbu chrámu). „Byl předělán a znovu pozlacen kalich na střeše chrámové kameníkem J.Šídlem, i znovu vyzlacen nápis na průčelí. Také varhany opraveny a opatřeny dvěma novými rejstříky. Vše stálo ještě s jinými drobnějšími opravami 3.064 K.“

Další velkou opravu kostela i fary se sbor rozhodl provést roku 1914, k blížícímu se 500. výročí Husovy smrti. Provedl ji stavitel A.Stehlík. „Zahájena byla 20.července, bezprostředně před začátkem války. Jelikož při vyhlášení mobilizace již bylo po celém kostele postaveno lešení, nemohli jsme opravu zastavit. Byly odstraněny hvězdy ze stropu kostela, jejichž upevnění nikdy nebylo považováno za dost bezpečné. Strop byl konečně izolován rákosovou vrstvou a omítnut; předem však rozeschlé a popraskané stropní trámy důkladně staženy šrouby a vtaženy další trámy podélné. Těž pořízena ventilace, jejíž nedostatek z velké části zaviňoval praskání a rozesychání stropu.“ Dosavadní kazetový ráz stropu byl zachován, stejně tak i ráz kostelní malby včetně biblických nápisů. Opravena i fasáda sborových budov. Vše nákladem 3 821 K. „Přes nečekaně vysoký náklad jsme byli rádi, že jsme opravné práce provedli. Byly naléhavě nutné a při nastalých tísních by sotva tak hned k nim bylo došlo.“

Sborové shromáždění roku 1919 usneslo zavést do kostela **elektrické osvětlení** (fara elektrifikována již roku 1912). Náklad 2 850 K byl kryt dobrovolnými dary členů sboru. „Všechn materiál opatřil a veškeré instalační práce plně zdarma provedl br. Jar.Schäffer“.

Padesátileté výročí postavení kostela roku 1937 ‘oslavil’ sbor důkladnou opravou fasády chrámu a fary, potřebnou již po řadu let (a odkládanou zprvu pro nástavbu fary do patra roku 1930 a pak stavbou kostela s bytem ve Zruči nad Sázavou roku 1936). „Oprava fasády svěřena staviteli ing. Jar. Dajbychovi.“ Také „vnitřek chrámu získal ve svém vzhledu vhodnou volbou nástěnné malby s novými biblickými verši a nátěrem lavic. K tomu navíc práce klempířské, elektrotechnické, pozlacovačské aj., takže celkový náklad činil 19 775 Kč. Měl být hrazen z pozůstalostního jmění, ale značná část byla zaplácena ze zvláštních příspěvků mnoha členů. Těšili jsme se, že své budovy máme zase na delší čas v úplném pořádku“ -

krátce před začátkem 2. světové války a před tím, než po 48 letech služby ve sboru odešel do důchodu jeho první farář a dlouholetý senior Čáslavského seniorátu Viktor Szalatnay.

Další **udržovací oprava** proběhla v letech 1954-1958, poprvé v delším časovém intervalu. Nejprve přes léto 1954 byla opravena omítka kostela, především fasáda kostelního průčelí. Opravu smluvně provedl Okresní stavební podnik (OSP). „Vzhled kostela získal pak i odkrytím průčelí, když roku 1957 věnoval sbor plochu 102 m² k rozšíření chodníku před kostelem. Město ve své režii zřídilo roku 1958 novou podezdívku plotu po obou stranách kostela.“

Vstup do chrámu byl upraven do nynější podoby během poslední opravy kostela v roce 1974, kdy Českomoravský průmysl kamene, provozovna Ostroměř, obložil deskami z hořického pískovce opěrnou zídku vnějšího vstupního schodiště. Na podzim roku 1958, opět smlouvou s OSP, došlo k nutné opravě okapů a střechy, když do kostela již zatékalo. „Za 2 100 Kčs byla koupena anglická břidlice na doplnění a celá **střecha přeložena**. Klempířské práce činily 1 977 Kčs, pokrývačské 11 512 Kčs.“

V letech 1956-1957 byly také po 65 letech opraveny a **rekonstruovány varhany**, a to podle dispozice prof. dr. Reinbergera z Prahy. „První manuál byl rozšířen o zobcovou flétnu, přidán druhý manuál, k pedálu přidán oktávbas a rozšířen chorálbas. Hrací stroj byl dodán nový. Staré i nové píšťaly se podařilo zintonovat tak, že tvoří jednotlivý zvukový celek, zní velmi ušlechtilé a dostačují pro prostor chrámu.“ Opravu vykonalo družstvo varhanářů Organa v Kutné Hoře, celkovým nákladem 68 462 Kčs.

Kolaudační protokol shrnuje 16.7.1957, že náš sbor „byl obohacen o nástroj, který ve své nynější podobě vyhovuje daleko lépe své bohoslužebné funkci a vedle toho může plnit i své kulturní poslání **jako nástroj koncertní**.“ Rekonstrukce varhan byla ukončena varhanním koncertem 20.10.1957, když na varhany hrál prof. dr. Jiří Reinberger, na violoncello Jar. Háša a zpívala sestra Součková-Ryšavá. *Poslední oprava varhan, která zkrátila dráhu mezi hracím strojem a píšťalami, a tím i časovou prodlevu, proběhla v roce 1995, nákladem 34 625 Kč.*

Po druhém faráři sboru Janu Dusovi (1939-1968) přišel farář Ctirad Novák. Za něho došlo k další **velké opravě** kostela, tentokrát především svépomocí. Fasáda sborových budov byla opravena (1970-1972) a po údržbě natřena barvou věnovanou evangelickou církví v Rakousku (1981). Nápis v průčelí i kalich nad ním byly nově pozlaceny. **Interiér kostela** byl upravován podle návrhu manželů Radových z Prahy, postupně od roku 1972 a dokončen v dubnu 1979 umístěním dvou obrazů (Starý a Nový zákon) na čelní stěnu. *Po stranách zůstaly jen dva biblické oddíly, zato delší.* Celkově byl doposud tmavý vnitřek kostela zesvětlen, a tak nově vynikl celý prostor. *Zároveň byla nově opravena i přední část sborového sálu v přízemí fary (stůl Páně s antependiem od manželů Radových, s nápisem 'Já jsem ta cesta, pravda i život', v průčelí sálu umístěn obraz M.Rady „Velká marnost“).*

Širší okolí kostela bylo upraveno roku 1986. Město demolovalo zchátralý dům za farou a dalo vyasfaltovat ulice kolem sborového areálu, čímž vynikl především zadní trakt farní budovy. Po roce 1989 byly postupně opraveny téměř všechny okolní budovy. Pohyb nákladních aut a těžkých strojů měl při tom patrně také **vliv na základy** sborových budov

Další **celková oprava** sborového areálu probíhala v letech 1989-1992, opět svépomocí. Postupně byla opravena omítka a natřena fasáda, nově pozlacen kalich, v roce 1991 byla **střecha fary** pokryta novým eternitem; vše za 83 450 Kčs.

Roku 1992 získala východní polovina **střechy kostela** novou krytinu ze severomoravské **břidlice (ta už nyní, po 15i letech, vykazuje podstatně horší kvalitu, než byla ta původní)**. Západní část střechy byla touto břidlicí pokryta v roce 1996, firmou Vintr-Vilímovský z Kutné Hory. Zároveň (1992, resp. 1996) byly vyměněny i **žlaby a svody - na kostele poprvé z mědi**. Při opravě střechy na kostele strhl v noci na 6.7.1996 prudký vítr nedostatečné větrování a do kostela, především na stupínek silně zateklo. Problémy s novými svody přetrvávají. Celkový náklad této opravy dosáhl 658.154 Kč.

Další opravu omítky a nátěr kostela a fary provedla v letech 1999-2000 firma Dušan Truhlář z Kutné Hory. Zároveň byly některé římsy oplechovány a kolem obvodových zdí vytvořena jednoduchá izolace, z vrstev štěrků a písku. Náklady činily 250.811 Kč. V roce 2002 firma v rámci záruky slíbila provést nutné opravy fasády. Nikdy k nim nedošlo, firma se ukázala jako naprosto nespolehlivá.

Zatím **poslední opravu** fasády provedla od srpna do listopadu 2009 kutnohorská firma **Obnova památek**. Byly důkladně obnoveny zdobné prvky na průčelí a západní straně kostela. Opravu v celkové částce 1.282.281 Kč umožnily příspěvky Ministerstva kultury, Středočeského kraje a Města Kutná Hora ve výši 850.000 Kč. Zbývající třetinu sbor získal ve dvou půjčkách z celocírkevního fondu Jubilejní toleranční dar s pětiletou lhůtou splatnosti. V roce 2010 získal následně sbor dar Jeronymovy jednoty 200.000 Kč.

Při **zádlazbě** historického středu města byl v červnu 2009 nově vydlážděn chodník před kostelem spolu s ulicí Jiřího z Poděbrad. Zjara 2010 byly vydlážděny postranní uličky i parkoviště za farou, ale nedomyšleně zrušeny chodníky.

Prostor kostela slouží k nedělním **bohoslužbám** evangelického sboru (od května do října), k dalším mimořádným shromážděním i k varhanním a jiným **koncertům**, pravidelným (na Svatodušní pondělí) i příležitostným.

in: Sborová ročenka 1987, *kurzivou* doplňky 4.7. 2002, 12.9. 2006, 1.8.2007, 24.5.2011 - jf -